

Václav Havel

Hiba/Chyba, 2010. Radost Színház, Brno

Hegyi szálló /Horský hotel, 2011. Bukták és Bábok. Fotó: O. Němec

Kateřina Leřková Dolensk

VACLAV HAVEL S A BÁBOK*

Az egykori elnök karácsony előtt bekövetkezett hallt követően számos rszvtnyilvnts és személyes megemlékezés érkezett szerkesztőségünkbe a világ minden tjrol, ami azt bizonyítja, hogy Václav Havel nem csupán közép-európai szinten volt kiemelkedő személyiség. A politikus értékelését azonban hagyjuk szakavatott trtnsreke; ebben a cikkben drmarol, méghozzá bábokkal kapcsolatos színházi tevékenységével foglalkozom.

Havel darabjait a cseh színházban 2012-ig csupán háromszor adták elő bbosok. Bbsznhzi „debtlsra” a *Ztra to spustme* (Holnap megkezdjk) színrevitelével a kladnol Lampion Színházban került sor a 2000. december 10.-i bemuttval, Karel Brořek rendezésében. A színmű az önálló Csehszlovákia létrejöttének előestéjén játszódik, fiktív eseményekkel, a Rařn családban. A kladnol előadásban sznsreke fellépését kombinálták kis házi bábszínházban mozgó marionett bábokkal. Martin J. řvejsa recenzióját – amelynek címe *Vidám kirándulás a cseh történelembé a Lampion Színház előadásában* (Vesel exkurz do eskch djin v podn Divadla Lampion) – a Loutkř 2001/1 szma tette közzé a 16. oldalon. řvejsa szerint az előadás arculata „elsősorban tinédzsereknek való” és „ismeretterjesztés szorakoztt csomagolásban”. A cikk roja a bábok használatához Havel művének színrevitelében meglehetősen szkeptikusan viszonyul. „[...] a bábjáték inkább csak hozzads a sznjtkhoz, hogy színesebb, különlegesebb legyen – gyakorlatilag mélyebb megalapozottság nélkül”, ugyanakkor kritikus magával a dramaturgiai-rendezol koncepcióval szemben is. Elismeri, hogy az előadás „nem unalmas, de szorakoztt jellege ellentmond a szövege f kzlendjnek és megrs mdjnak”. Mivel azonban a bbmvsreke szinte mindig kívül esik a napilapok

recenzenseinek reklds körűen, ezzel az lltssal nem tudunk más sajtvsszhangot szembeállítani. Havel második bábszínházi bemuttja a *Chyba* (Hiba) volt a brnol Radost (rom) Színházban, Vlastimil Peřka rendezésében. 2010. június 12-n került sor a Divadeln svt Brno (Brnol Színházi Világ) fesztivál keretében. Vladimř Zajác beszmolja megjelent a Loutkřban (2010/5 sz., 201. o.); ez esetben a recenzens hlsn nyugtázta a bábok használatát, mert „a szereplők viselkedésének stupiditst parabolzza [...]. Ami színházi előadásban elviselhetetlen lenne és likvidln magát a tömítő is, az a bbos kombinációban a külső megnyilvánulásoktól a belső megértés, a végkicsengés felé rnytja a nézőket. Ezzel a több mint terjedelmes és olykor tl patetikus megaldssal a szerzőt szolgálja.” Ezúttal sem tudjuk más recenzens llspontjt közölni (Iva Mikulovnak a www.rozrazilonline.cz oldalán publikált cikke csupán lero jellegű, nem ad az eladsrol semmiféle jellemzést vagy elemzést), mindazont a brnol előadáson a bábok „mssgkkal” bizonyítottak, és maradék-talanul beleillettek az abszurd világba.

Harmadikként Václav Havel színpadi mvinek bábszínházi feldolgozásába a *Bucht a loutky* (Bukták és bábok) társulat kapcsolódott be. A *Horsk hotel* (Hegy szállol) bemutatására 2011. november 4-n került sor a prgol Václav Havel Könyvtár állandó killttrmben. Vt Brukner a Cseh Távirati Irodának adott nyilatkozatában hozzfzta, eredetileg „azt feltteleztk, hogy az egyfelvonásos darabnak egyszerre lesz a premierje és az utolsó elads”. Az újabb előadás azonban – sajnos – nem sokáig váratott magára, mert mindjárt december 23-n este msorra tztk, az elhunyt drmaro tiszteletére készített összeállításban, a prgol Lucernában.

* Václav Havel (1936–2011) nem érhette meg a nyolcvanadk születésnapját. Az alábbi, 2012-ben keletkezett írással emlékezünk r, amely mvinek bábszínházi előadásait idézi fel. (A szerk.)

Jelenetek a *Hegyi szálló*
című előadásból

A Buchty-társulat a *Hegyi szálló*val kegyetlenül elbánt, szokásához híven; ugyanakkor betartotta Václav Havel közismert elvárását, hogy szövegébe lehetőleg ne nyúljanak bele. A bemutatón készített videón, ami a YouTube-on rendelkezésre áll, Marek Bečka elmondja, hogy valóban minimálisan avatkoztak bele a szövegbe: tény, hogy az egyik szöveg nélküli színészi megjelenésben, a Kobaka nevezetű szereplő, aki az eredeti szövegben meg se szólal, itt-ott elejt egy-egy mély „brekegést”. Igen, Buktáék ugyanis ez esetben sem tértek el attól a sokéves gyakorlatuktól, hogy a bábokra típusuktól (és elhasználságuktól) függetlenül osszanak szerepeket (Orlov grófnak például nincs keze).

A színpadot, a kladnói előadás esetéhez hasonlóan házi bábszínház alkotja, továbbfejlesztve azonban egy vasútmodell pályával – a színpad alatt néhányszor áthalad a jelenetekben elhangzó megjegyzésekkel szinkronban egy vonat. Tipikusan „buktás” felfogású Milena alakja, aki megállás nélkül limonádét szolgál fel, és az üvegházban inflagranti tetten érik – ez a báb Jan Švankmajer sellőjére emlékeztet, egy üveg demizsonba van elhelyezve, aminek víz lötyög az alján. Nem hiányoznak a kis figurák és a mozgatóik keze közti kontraszt hatására létrejövő hálás bábos tréfák

sem: abban a pillanatban, amikor a szöveggönyv megjegyzése szerint „mindhárom jelenlévő szereplő egyszerre néz az órájára”, megjelenik három „élő” kéz, és a színpadon lévő figurákkal megnézik az órájukat.

A *Hegyi szálló* esetében, azt gondolom, hogy a *Bukták* és *bábok* antiilluzív színházi szövege (amit eddig talán sosem bocsájtottak vízre szabályos drámai szöveg színrevitelekor) teljes mértékben megfelel a kiürült jelentésű szavak mechanikus ismétlésével. Ahogyan a házi bábszínház ütött-kopott marionett figurái átveszik a mondatokat, a darab eredeti groteszk hangvétele egyfajta hiperbolává élesül, és az a benyomásunk, hogy a *Bukták* és *bábok* csöppet sem ortodox hozzáállása több mint kellemesen gazdagította Havel darabjai cseh színrevitelének hagyományát. Meglehetősen megalapozott az a feltételezés, hogy a Václav Havel művei iránti megnőtt érdeklődés napjainkban – pl. műveinek összkiadását decembere gyakorlatilag szétkapkodták, a színházak bemutatóinak tervében pedig ott szerepelnek darabjai – újabb bábélményeket fog hozni.* Hogy miként fognak illeszkedni a Havel-szövegekhez, az maradjon számunkra meglepetés.

(*Loutkář*, 2012/1, 20–21. o.)

Balázs Andrea fordítása

Jelenet a *Hegyi szálló*
című előadásból

* Szerk. megjegyzés: Havel *Audencia* című darabját *Antiwords* címmel a prágai Spitfire Company játszotta. A Báb-Tár 2015/2-es számában közöltük az előadásról Vladimír Hulec értékelését.

Jelentek az *Antiwords*
című előadásából,
2013. Spitfire Company

Havelnek szeretettel. A prágai Nemzeti Színház fesztiválja Václav Havel tiszteletére, 2016. (The Mouse Paradise Experiment)

VÁCLAV HAVEL AND PUPPETS

Václav Havel was an outstanding personality in the cultural and political life of Central Europe, and he would have been 80 years old in 2016. He was also a playwright and involved in puppets during his theater-related activities. During his lifetime, only three of his puppet plays were produced. His puppet theater “debut” was in 2000 when the Lampion Theater of Kladno presented *Zítva to spustíme* (Tomorrow). The second production was *Chiba* (Mistake) given by the Radost Theater (Theater of Joy) in Brno. The third was the *Horský hotel* (Mountain Hotel) which ensemble *Buchty a loutky* (Puppets and Cake) of Prague produced in 2011. In the years that followed the Spitfire Company of Prague performed his piece, *Audience*.

Art Limes is presenting this article, written in 2012, in commemoration of Havel’s birthday.